

Kvíz o Poľsku

Zabav sa a skús odpovedať

na 100 otázok.

Na výhercov čakajú ceny.

4. časť

Poľsko v srdci Bratislavy už 70 rokov

fot.: zdroj flickr MSZ PL, autor: Mariusz Cieszewski

Kvíz 100 otázok o Poľsku

Milí priatelia,

100 otázok v 10. častiach na témy: 1. Všeobecné informácie, 2. Zemepis, 3. Dejiny, 4. Jazyk a literatúra, 5. Film a divadlo, 6. Výtvarné umenie, 7. Šport a turistika, 8. Veda a vzdelávanie, 9. Hudba, 10. Známi Poľiaci.

Okrem rozptýlenia a zábavy účastníci tohto kvízu po elektronickom odoslaní správnych odpovedí budú mať možnosť získať vecné odmeny, pripravené pri príležitosti jubilea Poľského inštitútu v Bratislave. **Máme pre Vás pripravených 10 cien, ktoré účastníci získajú na základe najlepších bodových výsledkov a v prípade rovnakého počtu bodov rozhodne losovanie.** Odpovede zasielajte e-mailom na adresu: **teresa.lukacova@instytutpolski.org** podľa nasledovnej schémy: v e-maile s názvom predmetu Kvíz o Poľsku uveďte číslo časti kvízu, následne číslo otázky, a následne číslo správnej odpovede. Účastník sa podpíše len kontaktnou mailovou adresou.

Srdečne Vás pozývame na vyriešenie štvrtej časti, ktorá Vás prevedie všeobecnými znalosťami o jazyku a poľskej literatúre.

COVID-19 je stále medzi nami. Bud'me opatrní! Dodržiavajme preventívne opatrenia!

100 otázok o Poľsku

4. časť Literatúra

Pol'ský jazyk

Neexistujú ťažké jazyky – tvrdia vedci. Ich tézu potvrdzuje okolo 10 tisíc cudzincov, ktorí od roku 2004 pristúpili k skúške poľštiny ako cudzieho jazyka. Aby človek mohol zvládnuť poľštinu, je potrebné jej venovať okolo 1100 hodín. Pre porovnanie – anglofónni študenti potrebujú na zvládnutie pre nich najjednoduchších jazykov (napr. dánčiny, taliančiny či španielčiny) okolo 600 hodín, a na zvládnutie najťažších jazykov (napr. kórejštiny či mandarínčiny) až 2200 hodín. Prirodzene najľahšie ide učenie sa poľštiny osobám, ktoré poznajú iné slovanské jazyky. Výskum filológov z Univerzity v Białystoku dokázal, že stačí poznať len 1200 najčastejšie používaných poľských slov, a človek môže začať poľštinu bez obmedzenia používať. Najrozsiahlejšie slovníky poľského jazyka zahŕňajú dokonca až 130 tisíc výrazov, z čoho okolo 20 tisíc používajú Poliaci každý deň.

Najviac problémov môžu adeptom poľského jazyka spôsobovať pády. Zatiaľ čo v iných jazykových systémoch niet po nich ani stopy, v poľštine sa bez nich nezaobídete, a trápia nielen ľudí zo zahraničia, ale aj rodených hovoriacich. Je dobré si však všimnúť, že ľahšie je naučiť sa sedem

poľských pádov ako okolo dvadsiatku pádov v maďarčine či fínčine.

Poľština sa stala svetoznáma vďaka počtu spoluhlások – predovšetkým tých šušťavých a syčiacich. Je dobré mať na pamäti, že jazykolamy ako *W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie* či *W czasie suszy szosa sucha* sú veľkou výzvou, ale aj príležitosťou zabaviť sa a zasmiať.

Na svete používa poľštinu až 45 miliónov ľudí, vďaka čomu sa poľský jazyk radí na 26. priečku najčastejšie používaných jazykov. Pozornosť by ste mu mali venovať už len na základe faktu, že prvé zapísané slová v poľštine sú vyjadrením starostlivosti a lásky. *Daj, ać ja pobruszę, a ty poczywaj* – poľská veta nájdená v latinskom texte z roku 1270 znamená: Daj, ja pomeliem a ty si oddýchni. Ktorý iný svetový jazyk sa tým môže pochváliť?

1. Poľský jazyk používa – tak ako väčšina európskych jazykov – latinskú abecedu. Obsahuje však 9 hlások, ktoré v slovenčine nenájde. Ako sa volá špecifický diakritický znak, ktorý sa vyskytuje v poľských nosových hláskach ą a ę?

- 1 – kreska – čiarka**
- 2 – kropka – bodka**
- 3 – ogonek – chvostík**
- 4 – łuk – oblúčik**

Poliaci a Nobelova cena za literatúru

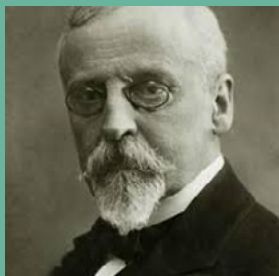
Prestížnu Nobelovu cenu za literatúru, ktorá sa udeľuje od roku 1901, sa podarilo získať hneď niekoľkým poľským spisovateľom a básnikom.

Klik

Olga Tokarczuk (1962 –)

„za naratívnu fantáziu, ktorá s encyklopedickou vášňou predstavuje prekročenie hraníc ako formu života“

Henryk Sienkiewicz (1846 – 1916)

„za výnimočný počin v oblasti epiky a senzačný génus, ktorý do seba prevtelil národného ducha“

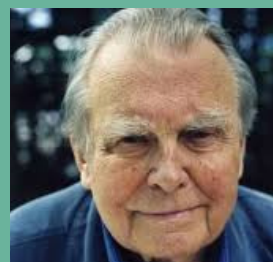
Władysław Reymont (1867 – 1925)

„za výnimočný poľský národný epos Sedliaci“

Wisława Szymborska (1923 – 2012)

za „poéziu, ktorá s ironickou precíznosťou umožňuje historickému a biologickému kontextu sa zaskvieť v úrývkoch ľudskej reality“

Czesław Miłosz (1911 – 2004)

za to, že „s nekompromisnou perцепčnou zrejmou vyjadril podmienky, ktorým musí čeliť človek vo svete ostrého konfliktu“

2. V ktorom roku naposledy získal poľský autor Nobelovu cenu?

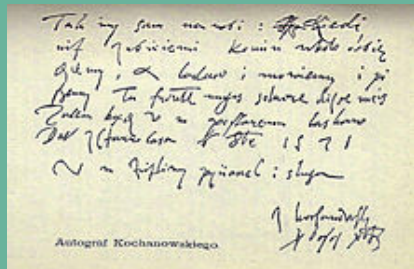
- 1 – 1996
- 2 – 2019
- 3 – 2018
- 4 – 1980

Jan Kochanowski (1530 – 1584)

Popri Mikołajovi Rejovi bol najvýznamnejším poľským renesančným básnikom. Bol tvorcom poľského spisovného jazyka, ale tiež jedným z najvýznamnejších európskych spisovateľov svojej doby. Bol spätý s dvorom poľského kráľa a sedmohradského kniežata Štefana Bátoriho. V priebehu svojho života stihol napísať niekoľko stoviek diel v poľštine a latinčine. K najvýznamnejším z nich patria cykly piesní, frašiek, básní, trenov a dráma „Odmietnutie gréckych vyslancov“. Jeho tvorbu spájali inšpirácie rôznymi filozofickými prúdmi – od antických po kresťanské. V slovenčine vyšla zbierka jeho tvorby s názvom „Renesančná lýra“ v preklade Mariána Kováčika. Vo svojom krátkom historickom traktáte „O Czechu i Lechu historyja

naganiona“píše Kochanowski o legendárnom pôvode slovanských národov takto:

„A iż tak Polacy, jako i Czechowic, Ruś ktemu i Moskwa, i wiele inszych narody słowieńskimi się mianują, to stąd przyszło, że historykowie z tego narodu ludzi najpierwej Słowaki poznali i świata jakoby oznajmili. Przetóż, którzykolwiek jedno tymże językiem mówili, za Słowaki je mieli i to jakoby powszechnie imię wszystkim tego języka narodom dali.“

3. Kto patril k prekladatel'om poézie Jana Kochanowského?

- 1 – L'udovít Štúr
- 2 – Jan Amos Komenský
- 3 – Andrej Sládkovič
- 4 – Svetozár Hurban-Vajanský

Aleksander Fredro (1793 – 1876)

Gróf Fredro bol nielen dramatik a spisovateľ rozprávok epochy romantizmu, ale tiež veterán napoleonských vojen, keď bojoval aj proti rakúsko-uhorským vojskám. Bol členom slobodomurárskej lóže a čestným občanom L'vova. Jeho komédie s politickým podtónom sa nemilosrdne vysmievali z národných nerestí – zvykne sa teda prezývať ako „poľský Moliér“, a na Slovensku sa často porovnáva s o dva roky starším Jánom Chalupkom. V slovenčine vyšlo 13 Fredrových komédií, ktoré sa dodnes hrajú na doskách rôznych divadiel

a stále bavia verejnosť. Veľkú popularitu požívajú Dámy a husári v preklade Jána Sedláka.

Tvorba Aleksandra Fredra sa vyznačuje príznačnými bonmotmi:

„Nechýbajú svedkovia na tom svete.“

„Skôr sa prizná zlodej, že ukradol, ako profesor, že povedal hlúposť.“

„Žena je vždy drahá, ale keď je karneval, je najdrahšia.“

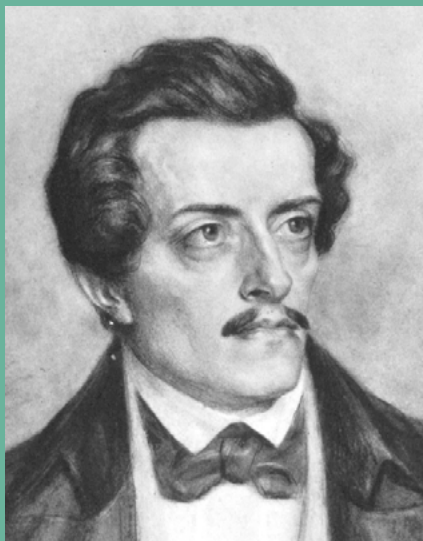

4. Na hlavnom námestí ktorého poľského mesta dnes stojí tento pamätník venovaný Aleksandrovi Fredrovi, ktorý tam bol po 2. svetovej vojne prevezený z L'vova?

- 1 – Gdansk
- 2 – Varšava
- 3 – Vroclav
- 4 – Poznaň

Juliusz Słowacki (1809 – 1849)

Básnik sa popri Adamovi Mickiewiczovi považuje za poľského národného barda a významného predstaviteľa epochy romantizmu. Juliusz Słowacki za 40 rokov svojho života napísal okolo 160 básní. Jeho tvorba inšpirovala aj slovenských predstaviteľov národnobuditeľského hnutia. Básnický génus Juliusza Słowackého priniesol poľskej kultúre výnimočne majstrovské poetické diela. Za najvýznamnejšie sa považuje dramatická báseň Kordian,

drámy Balladyna, Lilla Weneda a epos Beniowski.

Básne, poémy a drámy Słowackého prekladali do slovenčiny okrem iného aj Pavol Országh Hviezdoslav, Andrej Žarnov, Ján Hollý a Juraj Andříček.

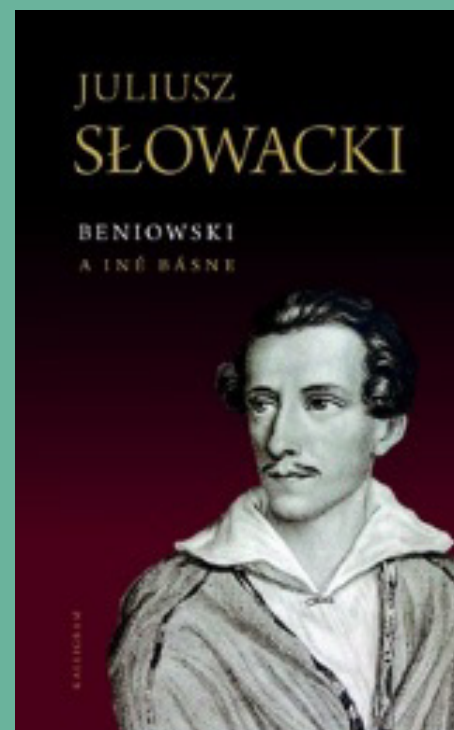
Pred šesťdesiatimi rokmi 22.10.1960 sa na doskách Slovenského národného divadla v Bratislave uskutočnilo prvé uvedenie hry Júliusa Słowackého *Balladyna* v réžii Mikuláša Hubu.

***Smutno mi, Pane! – Pre mňa na západe
si rozliat farby, dúhy trieblové.***

***Na vodu tvoja ruka hviezdy kladie,
hasí ich práve.***

***Hoc báň mi zlátiš, more rozihrané,
smutno mi, Pane!***

*Z básne Hymnus,
v preklade Juraja Andříčka*

5. Kol'ko diel Juliusza Słowackého preložil do slovenčiny P. O. Hviezdoslav?

- 1 – Tri
- 2 – Sedem
- 3 – Päť
- 4 – Jedno

Pol'ská škola reportáže

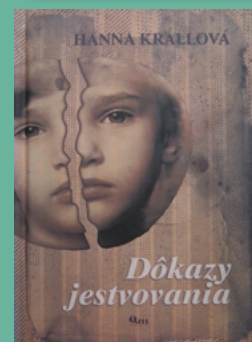
Hoci je tento literárny žáner pomerne mladý, rýchlo sa mu podarilo získať priazeň čitateľov. Za praotca polskej reportáže môžeme považovať Bronisława Prusa, ktorý po roku 1875 pravidelne publikoval svoje fejtóny a minireportáže v podobe Týždennej kroniky na stránkach periodika Kurier Warszawski. Aj držiteľ Nobelovej ceny za literatúru Henryk Sienkiewicz sa venoval cestopisnej reportáži (Listy z cesty do Ameriky; Listy z Afriky). Tento žáner sa rozvíjal v nezávislom Poľsku po roku 1918, najmä vďaka veľkej popularite Melchiora Wańkowicza (ktorý sa špecializoval na reportáže o Poľsku), Arkadyho Fiedlera (cestopisné reportáže), Józefa Mackiewicza či Ksaweryho Pruszyńskiego (politické reportáže). Títo autori pokračovali vo svojej tvorbe po 2. svetovej vojne, niektorí v Poľsku, niektorí zase (Mackiewicz) v exile.

Povojnové obdobie prinieslo ešte väčší záujem o reportáž. Objavili sa noví autori ako Krzysztof Kąkolewski (autor rozhovoru s hitlerovskými zločincami *Ako sa vám darí?*), Hanna Krall (autorka šokujúcej reportáže *Stihnúť pred Pánom Bohom* – rozhovor s Marekom Edelmanom, jediným členom velenia Povstania vo Varšavskom gete, ktorý prežil vojnu), Teresa Torańska (autorka rozhovorov s bývalými komunistickými pohlavármi – *Oni*). Svetové renomé sa podarilo získať Ryszardovi Kapuścińskému, autorovi reportáží z mno-

hých konfliktov a vojnových sporov na svete (napr. *Futbalová vojna*, *Cisár*, *Ďalších deň života*, *Šachinšach*). Režimové zmeny v roku 1989 neotriasli silnou pozíciou polskej reportáže, ktorá za svoju vysokú úroveň a popularitu vďačí reportérom mladšej generácie, akými sú: Mariusz Szczygieł, Wojciech Jagielski, Jacek Hugo-Bader, Wojciech Tochman, Paweł Smoleński, Witold Szabłowski, Magdalena Grzebałkowska či Lidia Ostałowska.

O popularite polskej reportáže medzi slovenskými čitateľmi svedčí fakt, že v katalógu vydavateľstva Absynt zo Žiliny (ktoré založil Poliak a Slovák v roku 2014), ktoré sa špecializuje na reportážnu literatúru, sa dnes nachádza vyše 20 titulov poľských autorov.

Klik, klik

6. Aká kniha poľského reportéra bola prvou publikáciou vydavateľstva Absynt?

- 1 – Lidia Ostałowska: *Cigán je Cigán*
- 2 – Paweł Smoleński: *Oči zasypané pieskom*
- 3 – Wojciech Tochman: *Akoby si kameň jedla*
- 4 – Wojciech Jagielski: *Noční pútnici*

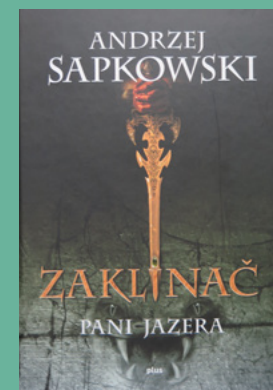
Sci-fi a fantasy literatúra v Poľsku

Poľská fantasticko-vedecká literatúra sa mnohým spája najmä s menom Stanisława Lema. Tento autor debutoval v roku 1946 románom *Človek z Marsu* a natrvalo sa zapísal do svetového kánonu science fiction. Jeho knihy, ktoré sú neraz skôr filozofickými traktátmi ako dobrodružnými príbehmi, boli preložené do mnohých jazykov (vrátane slovenčiny) a stali sa základom pre filmové a divadelné adaptácie (*Solaris*, *Príbehy pilota Prix*). Lemova popularita vyšliapala cestu iným autorom, napr. Krzysztofovi Boruňovi, Witoldovi Zegalskému, Januszovi Zajdelovi či Rafałovi Ziembkiewiczovi. Nezabudnime, že do roku 1989 sa pod rúškom fantasticko-vedeckej literatúry často pretláčala autoritárska či totalitná realita.

Napadlo by azda niekomu, že krátka poviedka o rytierovi z minulosti publikovaná v decembri 1986 v mesačníku *Fantastika* autorstva Andrzeja Sapkowského rozpúta celosvetový, pop-kultúrny fenomén? Áno, ide o *Zaklínača*, hrdinu fantastického sveta, ktorý je dnes známy nielen z poviedok a románov, ale aj z filmov, televíznych seriálov, komiksov, RPG a video hier či muzikálu. Sága o Zaklínačovi priniesla popularitu žánru fantasy v Poľsku. Sám Sapkowski je pritom známy na Sloven-

sku aj ako autor *Husitskej trilógie*. K iným autorom tohto žánru, ktorých knihy sa vo veľkom počte prekladajú v zahraničí, patrí napríklad Jacek Komuda (cyklus „Orły na Kremlu“), Jakub Ćwiek (série „Kłamca“ a „Chłopczy“), Andrzej Pilipiuk (cykly „Kuzynki“, „Oko jelenia“ a série o Jakubovi Wędrowyczovi), Jacek Piekara (cykly Haldor, Arivald z Wybrzeża, Mordimer Madderdin) či Eugeniusz Dębski (série: Owen Yeates, Rycerz Hondelyk).

O veľkej popularite sci-fi a fantasy literatúry v Poľsku svedčia početné kluby milovníkov tejto tvorby (tzv. fandomy), časopisy (napr. *Fantastyka*, ktorá vychádza od roku 1982) a v poslednej dobe festivaly a stretnutia venované výlučne sci-fi a fantasy (Polcon, Pyrkon). **Klik, klik, klik**

7. Kto preložil do slovenčiny ságu o Zaklínačovi Andrzeja Sapkowského?

- 1 – Patrik Orišek
- 2 – Karol Chmel
- 3 – Jozef Marušiak
- 4 – Félix Uváček

Pol'ská knižná ilustrácia

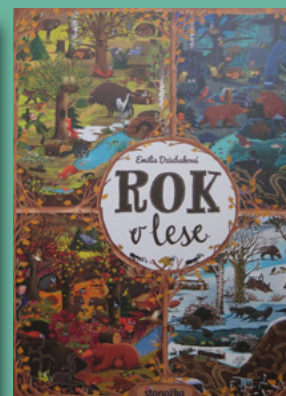
Pol'ský inštitút v Bratislave často vo svojej galérii prezentuje výstavy poľskej knižnej ilustrácie. Je to tiež ovocie spolupráce s bratislavskou Bibianou (Medzinárodným domom umenia pre deti). Poľskí umelci opakovane získavali ceny a vyznamenania počas BIB (Bienále ilustrácie Bratislava), ale aj na Medzinárodnom knižnom veľtrhu v Bologne (Bolognaragazzi Award).

V medzivojnovom období vytvorili vynikajúce ilustrácie do kníh (napr. v zbierke poľských legiend či gréckej mytológie) grafičky Maja Berzowska či Zofia Stryeńska. Známa bola aj tvorba Tadeusza Cieślowského či Jerzyho Srokowského.

Rozvoj tlačiarenskej techniky a masové vydávanie kníh v povojnovom období umožnili rozvíjať sa poľským ilustrátorom. Jan Marcin Szancer sa stal najvýznamnejším ilustrátorom tvorby Jana Brzechwu – jeho básní a poviedok o pánovi Kleksovi – či rozprávok Hansa Christiana Andersena. Maria Orłowska-Gabryś ilustrovala poľské vydania románov Editha Nesbitta či série o Mary Poppins. Olga Siemaszko je ilustrátorkou Lewisa Carrola (Alica v krajine zázrakov) a básní pre deti

Juliana Tuwima. Skvelé ilustrácie pre detské knihy vytvorili Józef Wilkoń, Bohdan Butenko, Zbigniew Rychlicki (týchto troch autorov sme predstavili v galérii Poľského inštitútu), Janusz Grabiański, Zdzisław Witwicki či Janusz Stanny.

V tradícii poľskej ilustrátorskej školy pokračujú mladí autori. Uznanie patrí vydavateľstvu Dwie Siostry, ktoré publikuje celosvetovo známe *Mapy*. Popularitu získali aj *Včely* a *Stromy* s ilustráciami Piotra Sochu (všetky tieto knihy majú aj slovenský preklad). Veľmi populárna je tiež na Slovensku séria *Rok v...*, ktorú vydáva vydavateľstvo Ikar. Knihy z tejto série ilustroval aj Maciej Szymanowicz, Przemysław Liput či Magdalena Kozieł-Nowak. **Klik, klik**

8. Kto vytvoril ilustrácie ku knihám *Objím ma, prosím!* či *Nerozluční kamaráti* autorstva Przemysława Wechterowicza?

- 1 – Rafał Wechterowicz
- 2 – Emilia Dziubak
- 3 – Marianna Schoett
- 4 – Ola Woldańska-Płocińska

Literárny pseudonym

Zvyk používať spisovateľské pseudonymy je starý ako samotná literatúra. Spisovatelia tak robia z rôznych dôvodov – od reálneho strachu pred politickým prenasledovaním až po konvenciu žartu. Poľskí autori, ktorí písali v neistej politickej dobe, tiež používali rôzne pseudonymy zo strachu pred stratou slobody a dokonca života.

Aleksander Głowacki známy viac ako **Bolesław Prus**, písal radšej pod literárnou prezývkou kvôli skromnosti. Bol to totiž plachý nadšenec vedy, ktorého pohltila matematika a fyzika. Literárna prezývka mu umožnila ukázať druhú tvár. Prejavil sa ako vynikajúci novinár a tvorivý spisovateľ, ktorý sa nebál na verejnosti hovoriť o dôležitých témach. Páčia sa vám básne **Krzysztofa Kamila Baczyńskiego**? Počas nemeckej okupácie musel používať pseudonymy ako Jan Bugaj, Emil, Jan Krzyski, Krzysztof, Piotr Smugosz, Krzysztof Zieliński, Krzyś. V tomto období sa objavili 4 zbierky jeho poézie a mnoho básní v antológiách vydávaných v konšpirácii. Viete, kto to bol Ko-mar? Iste vás to prekvapí – je to pseudonym **Marie Konopnickej**, ktorú na začiatku svojej literárnej cesty ovplyvnil strach z prijatia jej tvorby. Keďže ešte v 19. storočí bola literatúra doménou mužov, ako žena sa musela potrápiť, aby si ju niekto všimol a tak používala pseudonymy: M. K., K., Jan Sawa, Jan Waręż, Humanus, Ursus

9. Ktorá dvojica skutočného mena autora a jeho pseudonymu nie je správna?

- 1 – Jan Wiktor Lesman – Jan Brzechwa
- 2 – Henryk Goldszmit – Janusz Korczak
- 3 – Irena Barbara Kuhn – Anna Jawor
- 4 – Henryk Sienkiewicz – Litwos

a Mruczysław Pazurek.

Existuje však aj skupina spisovateľov, ktorí sa nevenujú iba spisovateľskému remeslu. Aby odlíšili svoje životné náplne, používajú pseudonymy. K takým spisovateľom patrí aj **Maciej Słomczyński**, vynikajúci prekladateľ (napr. prózy Jamesa Joycea), ktorý svoje kriminálne poviedky písal pod menom Joe Alex. Niektorí autori si zvolili umelecký pseudonym preto, aby boli úspešnejší vo svete vydavateľstiev – napríklad pre lepšiu, zaujímavejšiu marketingovú ohlas, čoho príkladom je tvorba K. N. Haner. Pod týmto „anglickým“ pseudonymom sa skrýva mladá Poľka **Katarzyna Nowakowska**.

Podobný dôvod na používanie literárneho pseudonymu mal aj **Joseph Conrad**, autor *Lorda Jima* či *Srdca temnoty*, ktorého knihy nájdete na takmer každom zozname 100 najväčších diel svetovej literatúry. Bol to tiež Poliak a jeho pravé meno bolo **Józef Teodor Konrad Korzeniowski**. A napríklad **Julian Tuwim** sa zo žartu podpisoval napr. ako Schyzio Frenik alebo dr Baltazar Dziwacki. Mimochodom viete, kto bol Kostia z Zamostia? Nikto iný ako **Konstanty Ildefons Gałczyński**.

Pamätník Josepha Conrada Korzeniowského v Gdyni

Wisława Szymborska 1923 – 2012

Polská poetka, esejistka, významná osobnosť poľskej a svetovej poézie, nositeľka Nobelovej ceny za literatúru za rok 1996 a najvyššieho poľského štátneho vyznamenania Rad bieleho orla (2011). Do literatúry vstúpila v 50. rokoch 20. storočia a celá jej tvorba je plná kontrastov – písala veľmi vážne, ale aj zábavné, frivolné básne. Bola aj majsterkou limeriku, ktorý písala s vtipom a noblesou. Za svoju tvorbu získala niekoľko významných poľských a medzinárodných literárnych ocenení. Jej dielo tvorí štrnásť zbierok a jej tvorba bola preložená do 42 jazykov. Poézia W. Szymborskej na Slovensku sa začala prekladať pomerne skoro a vďaka tomu je dobre známa. Prvý výber v slovenčine *Volanie na Yetiho* vyšiel v 1966 r. v preklade Vojtecha Miháлика. Neskôr vyšli jej ďalšie zbierky: *49 básní* (1999), *Chvíľa* (2003), *Nepřítomnost* (2009), *Velké číslo* (2016), *Trochu o duši* (2017) a *Sol'* (2019).

„Čítanie kníh je tá najkrajšia zábava,
akú si ľudstvo vymyslelo.“

10. V ktorom roku Poľský inštitút v Bratislave vyhlásil literárno-spisovateľskú súťaž *Bud' ako Szymborska!* na autorské vytvorenie limerik v slovenskom jazyku?

- 1   –   2015**
- 2   –   2016**
- 3   –   2013**
- 4   –   2018**

